

החקלאית" ביובלה

ראוי שבחברת המאה של בטאון מגדלי הבקר בארץ יינתן ביטוי־מה לתולדות "החק" לאית" שסיימה 50 שנה לקיומה, ובוודאי עוד ידובר בנושא זה בזמן הקרוב.

לזכות אנשי בראשית של הגליל ועמק־הירדן יש לזקוף הרבה יזמה ופעילות, שבעקיפין ובמישרין הביאו ברכה להתיישבות ולמפעל התקומה בארץ.

מבין המפעלים שראשיתם בגליל — יחידה במינה היא "החקלאית", שהורתה ולידתה — הגליל־התחתון ושפלת הכנרת, וכתחילתו בשנת 1919 כן המשכו עד היום בכוח הרצון וההתמדה ובדרכי הנועם והצנע שחוננו בהם אנשי הגליל. הם הנחילו מפעל זה לכלל הבוקרים והחק" לאים בארץ והוא מתנהל על ידם ופועל בשבילים.

בשבילים ההרריים שבין יבנאל — מרכז המושבות בגליל, דרך כנרת ששקקה חיים, בואכה דגניה — אם הקבוצות — נרקמו תכניות נועזות על חקלאות מודרנית בקנה־מידה רחב. שם צמח וגדל דור ההגשמה שהניח היסודות להתיישבות עברית ענפה במושב ובקבוצה, ואחד הזרועות החשובים בה — ענף הבקר. להכשרת התנאים וליצירת האפ" שרריות לפיתוח ענף זה, הוקמה "החקלאית".

במתי מספר ובחוסר־כל, וללא כל ניסיון ויידע ניגשו עשרת המייסדים מנאמני האיחוד הכפרי בגליל לקיים את המפעל השי־תופי המיועד לטפל בכל הבעיות הקשות הכרוכות בפיתוח משק בעלי־החיים.

השם שניתן לאגודה ומקום התהוותה מעידים על המגמה הברורה להבטיח את אופייה החקלאי.

בגלל הפילוג שפרץ במושבות הגליל זמן קצר לאחר שנשתחררו מעול התורכים, לא הצטרפו כל איכרי הגליל למפעל זה, שדגל בסיסמה של מסגרת כללית־ארצית לכלל החקלאים לכל זרמיהם.

רק 99 מתוך החוגים המתקדמים שבין איכרי הגליל נימנו על חברי האגודה בשנה הראשונה להתארגנותה — שנת תרע"ט (1919). המיקנה שנרשם באותה השנה מנה 289 פרדים וסוסים ו־379 ראשי בקר מקומי, כל זה בערך של 14,000 לירות מצריות. ההכנסה מדמי־ביטוח היתה — 374 ל"מ; מזה שולמו פיצויים עבור בהמות שמתו באותה השנה — 158 ל"מ, הפרישו ליצירת הון — 136 ל"מ, ולהוצאות הגיהול נשאר הסך — 80 ל"מ (כולל משכורת העובד — 60 ל"מ לשנה).

בשנה השניה (1920) עלה מספר החברים ל־145 עם 798 ראשי מיקנה, בערך של 29,000 ל"מ; ההכנסה מדמי־ביטוח היתה — 863 ל"מ, ומזה שולמו פיצויים — 501 ל"מ, הפרישו לקרנות — 213 ל"מ, ולהוצאות הגיהול נשאר הסך — 148 ל"מ.

במשעול צר זה החלה בתזוזתה האיטית העגלה הכבדה של מפעל צעיר זה, כשמניעה העיקרי הוא חבורה מלוכדת מורכבת מהחברים חיים יפה, חיים צימרמן, יצחק בן־יעקב וייבדלו לחיים שמעון מקלר ואהרון רוטבלט כמזכיר, מנהל חשבונות, רכז וכו'.

וייאמר בענווה ובלי שמץ של הגזמה שכוח העמידה, הסבלנות, האומץ ורוח ההתנדבות שגילתה החבורה הנ"ל בתוך האווירה המעור־ערת והמדולדלת של הגליל — זהו שקבע את גורל "החקלאית" ועתידה.

המעניין שבצעדיו הראשונים של המוסד הושם לב ליצירת רזרבה כספית מינימאלית, ואפילו בקנה־מידה זעיר, מתוך הכנסה זעומה שנגבתה מאת החברים בקושי רב.

בראשית שנת תרפ"א (1921) היתה עלייה ניכרת בעיסקי המוסד. מספר החברים הוכפל והגיע ל־210. המיקנה שנרשם היה כ־1000 ראשים עם הכנסה מדמי־ביטוח כדי — 1019 ל"מ.

מעודדים מהתקדמות זו ונוכח האופקים שנתגלו עם הופעת הישובים בעמק־יזרעאל

היו גם שנים שההוצאה לפיצויים עלתה על ההכנסה מדמי-ביטוח. אשר לתקציבי העזרה הוטרונארית, הרי בתבונה נהגו ראשוני האגודה שהשתיתו שירות זה על הכנסה מיוחדת מתשלומי החברים, בלי קשר עם חשבונות הביטוח; וכך ניתן שריון לשירות חיוני זה מפני משברים וועזועים כספיים או גרעונות בתקופת הביטוח.

בשתיים-עשרה שנים אלה התהווה השילוב המוצלח בין שני השירותים באגודה — הביטוח והעזרה הוטרונארית, שהתמזגו והיו לאחד ויצרו כוח רב-עוצמה ויכולת, ששימש משענת ובטחון למתיישבים במאבקם לפיתוח משקם וטיפול ענף הבקר.

בסוף שנת תרצ"ג (1933) — 15 שנים לקיומה, מגיעה האגודה לגיבוש מלא של המיבנה שלה כאגודה ארצית וכללית והיא חולשת על 122 ישובים המפוזרים בכל חלקי הארץ.

בשירותה אז — 10 רופאים ווטרונאריים מאורגנים יפה עם ציוד רפואי, ניסיון וידע, ובטיפולם כ-6120 ראשי בקר משובח ולמעלה מ-1400 בהמות-עבודה.

בסידוריה הכספיים פעלה האגודה ברוח הקואופרציה והעזרה ההדדית, תוך שמירה על הקו של צימצום בשיעורי התשלומים של החברים. גובה התשלומים נקבע בכל שנה, אחרי בדיקה מדוקדקת ובהתחשב עם הצרכים המי-נימיים לקיום השירותים. והיה אם נשארו עודפים בסיכום חשבונות הביטוח של השנה החולפת — הם הוחזרו ברוב המקרים בהתאם לשתלומיהם. היו גם שנים שההפסדים היו מרובים ומצל למשוער והיה הכרח להטיל על החברים תוספת תשלומים כדי לכסות את החסר.

פרק מיוחד בהתפתחותה של "החקלאית" ועיצוב דמותה מהווה הקשר ושיתוף הפעולה עם התאחדות מגדלי הבקר. עוד בשנת 1930 נתבעה "החקלאית" ע"י הח' נחשון (גבע) מטעם ארגון מגדלי הבקר לשאת בסיכון של ביטוח מספר פרים יקרים שהובאו מהולנד. מאותו הזמן התהדקו הקשרים ומזכירי ההתאחדות

וגוש חרוד, מתגברת המגמה להרחיב את תחומי הפעולה ולפתח עזרה ווטרונארית ברמה גבוהה, שתתאים לתוכניות הנועזות להשבחת הגזע וטיפול פרה בעלת תנוכה גבוהה.

בחודש מאי 1921 מחליטים להתקשר עם רופא ווטרונארי בעל-שם ממערב אירופה — ד"ר ש. פרוינד, וזה — מחוץ לעבודתו של העוזר הוטרונארי בן-יוסף, שפעל בשירות האגודה מראשית אותה השנה.

בתקופה ההיא מתגלים פה ושם ניצנים ראשונים של ניסויים בהשבחת הבקר, בהעלאת טיבה של הפרה המקומית וייבוא פרות משו"בחות מסוריה והכלאתן בפרים מהולנד. "החקלאית" נתבעת וגם נחלצת לתמיכה ועידוד בצעדים אלה הכרוכים בסיכון רב.

מרבובת היו התקלות בניסויים ראשוניים אלה שבוצעו באקלים הקשה של הגליל וה-עמקים. ההפסדים היו גבוהים. "החקלאית", בעזרת השירות הוטרונארי שלה נרתמה בכל כוחה לבלימת הנגעים בבקר העדין ע"י הגברת ההדרכה, הפיקוח, נקיטת אמצעי-מנע וביצוע חיסונים שונים.

יחד עם זאת גדלו הנזקים והשפיעו לרע על מאזני האגודה, ורק בקושי עלה בידי האגודה לעמוד בהתחייבותיה, באמצעה הדלים. מאבק זה נמשך כשתיים-עשרה שנים, החל משנת 1922 ועד לשנת 1933. בשנים אלה הוצאה רוב רובה של ההכנסה מדמי-ביטוח לתשלום פיצויים לחברים ולא היה כמעט במה לכסות את ההוצאות המינימאליות לניהול. על אחת כמה שלא יכלו להפריש כל סכום שהוא לצבירת הון הכרחי, מחוץ להכנסה מדמי-כניסה.

לדוגמה נביא מאזן ההכנסות וההוצאות בשנים 1923 — 1925:

שנת תרפ"ג (1923) הכנסה מדמי-ביטוח 2518 ל"מ, הוצאה לפיצויים 2230 ל"מ.
שנת תרפ"ד (1925) הכנסה מדמי-ביטוח 1629 ל"מ, הוצאה לפיצויים 1605 ל"מ.
שנת תרפ"ה (1925) הכנסה מדמי-ביטוח 2711 ל"מ, הוצאה לפיצויים 2370 ל"מ.

התעברות ואיבוד כושר ההנבה, אחריות לוולדות מהחודש התשיעי להריון הפרה וכו'.

השירות הווטרינארי התפתח כהלכה, אם כי סבל שנים רבות, ובייחוד בשנות הגיאיות. ממחסור ברופאים. הוא היה ער לכל המתרחש בהתיישבות ועשה ככל שביכולתו להעלות הרמה של השירות והתאמתו לממדי ההתפתחות בענפי בעלי-חיים.

בהגיע האגודה לסיום 50 שנה לקיומה, היא זכאית להתברך בתרומתה הגדולה בפיתוח ענפי בעלי-חיים בהתיישבות העברית בארץ ולהישגים הנפלאים בביסוס מעמדה.

שטח פעולתה — ב־648 ישובים הפזורים בכל חלקי הארץ. למעלה מ־122,000 ראשי-בקר רשומים באגודה בשנת תשכ"ח. עדרי הבקר לבשר הרשומים באגודה מונים כ־48,000 ראשים, מספר בהמות-העבודה — כ־7,000 ראש, וצאן — 53,000.

אין הביטוח חל על כל המיקנה הזה, הואיל ורבים החברים והמשקים, הסומכים על נסיונם ועל כושרו של השירות הווטרינארי, מרשים לעצמם לשאת בסיכון. לעומת זאת כוללת העזרה הווטרינארית את כל המיקנה שבהתיישבות היהודית. שירות זה, שהוא כאמור ארצי-איזורי, מת-בסס על תשלומי החברים לפי שיעור אחיד קבוע מראש לכל סוג של בעלי-חיים. הוא מיפעל ע"י 53 רופאים איזוריים ו־13 רופאים רורביים, הבאים להחליף את עמיתיהם בימי מחלה וחופשה, עם רופא ראשי, המרכז את העבודה וגם משתתף בהנהלת המוסד. פעולת השירות הזה חורגת בהרבה מתחומי הריפוי השיגרתי והטיפול בבהמות חולות וחודרת לשטחים נרחבים של מחקר, עיון והדרכה, והוא הגיע להישגים בעלי-רמה גבוהה.

תקציב העזרה הווטרינארית בשנת תשכ"ח הסתכם ב־3,365,000 ל"י. כדאי לציין שמספר בעלי-חיים שבטיפולו של כל רופא איזורי הגיע בשנים האחרונות למוצע של 3500—4000 ראשי, במקום 200—250 ראשים בשלוש השנים הראשונות.

בעיית הרפואות, שהטרידה ביותר את ראשי

היו נבחרים להנהלת „החקלאית“, — ולהיפך — חברים מהנהלת „החקלאית“ ורופאים שעמדו בראש המוסד, היו פעילים בשיטחי עבודתה של ההתאחדות. בייחוד גבר שיתוף הפעולה בתקופת כהונתו של אפרים שמואלר, שהיה חבר הנהלת „החקלאית“ עד למועד פרישתו מההתאחדות.

הגידול האיטי בעסקי „החקלאית“ נמשך בכל 30 השנים הראשונות לקיומה, כלומר — עד לשנת תש"ט (1949), מיד אחרי כינון מדינת ישראל. באותן השנים התפשטה האגודה וחדרה לכל הישובים המרוחקים שהוקמו במסגרת „חומה ומגדל“. היא ליוותה התיישבות מיוחדת זו בנאמנות ובמסירות והגישה שירותיה גם בתנאים של חירום וסכנה וללא התחשבות בכדאיות מבחינה טכנית ועסקית.

העליה הגדולה בעסקי האגודה החלה בשנת תש"י (1950); בזמן ההוא גבר זרם העולים ממזרח וממערב; הישובים הלכו ורבו. אז פרץ ארצה הייבוא הגדול של בקר משובח וצאן ובהמות עבודה מארצות-הברית ומאירופה. האגודה עמדה במבחן הקשה של הסתגלות לקליטת המיקנה בקנה-מידה כה רחב ובקצב מהיר. הסוכנות היהודית, שהיתה אחראית לייבוא המיקנה, פעלה תוך שיתוף פעולה וסידורים נאותים עם האגודה ורופאיה בכל הנוגע לאופן חלוקת הבהמות ויצירת תנאים הולמים במשקי המתיישבים היא גם המשיכה בעזרתה בגביית תשלומי החברים במושבים הצעירים על לביסוסם.

המיפנה הגדול בתולדות האגודה באותה התקופה היה מרשים ביותר. המיבנה הקוארטרטבי היעיל שהוקם ע"י ראשוני מייסדי ומטפחיו במסירות, בזהירות וברוב עמל ומרץ הוכיח את עצמו בשעה הגדולה של כיבוש השממה וההתיישבות ההיסטורית. הביטוח פעל כהלכה וענה לצרכים של המתיישבים במושב ובמשק הקיבוצי. הוא שיפר במרוצת הזמן את תנאי הביטוח וטובת ההנאה ע"י הקטנת דמי-הביטוח והעלאת הזכויות, כגון — העלאת שיעור הפיצויים עד 85% מהערך, אחריות לאי-

בדרכה הצנועה תוך שמירה על הקו של ההנהלה, הנבחרת פעם בשנתיים מתוך החברים המעורים בענף הבקר. פעילי האגודה, בראשותו של אברהם יפה מנהל, ממשיכים במסורת של "הצנע לכת" וחתירה לשיפור השירותים לתועלת החברים.

התאחדות מגדלי בקר הגיעה גם היא לארבעים שנות עבודה מבורכת, בעזרה לבוקרים בייעוץ, הדרכה, שיפור התנאים ההיגייניים וליבון הבעיות המקצועיות, מתוך קשר ומגע עם גורמי מים ארציים ובינלאומיים.

הבטאון "משק הבקר והחלב" משקף נאמנה את פעולת ההתאחדות למען ציבור הבוקרים. חוברת המאה של הבטאון מסמלת את התמדה וההתפתחות בפעולת ההתאחדות וקידום הענף. נאחל לשני מפעלים אלה שימשיכו בדרך של הרמוניה ושיתוף פעולה להצלחתו ולשיגשוגו של משק הבקר והחלב.

אהרן רוטבלט

האגודה ועברה גלגולים רבים, באה על פתרונה היעיל ביותר. ברשות כל רופא — בחדר עבודתו ובמכוניתו — מלאי מספיק של תרופות ותכשירים מכל הסוגים והוא משתמש בהם לפי ראות עיניו וללא כל הגבלה. המחיר עבור רפואות הוא אחיד, לפי סוגי המיקנה, ונגבה מהחבר בחשבון השנתי. התקציב השנתי לרפואות הוא 1,026,000 ל"י.

מספר הבהמות שבביטוח מלא מהווה כ-40% מהמיקנה כולו. ההכנסה מדמי-ביטוח — 2,400,000 ל"י וההוצאה לפיצויים 2,304,000 ל"י. סך-הכל ההכנסה מכל השירותים — 6,800,000 ל"י והוצאות הניהול 494,000 ל"י, כלומר — 7.2%.

יד המקרה הוא ששני הגורמים העיקריים שעסקו בפיתוח ענפי בעלי-חיים בארץ — "החק" לאית" והתאחדות מגדלי בקר שרויים כעת בתהליכים של מאורעות חשובים.

"החקלאית" — בסיום 50 שנות פעולה מבורכת ועטורת הישגים ומעשים. היא ממשיכה

▲ מהדו"ח השבדי לשנת 1967 למדים שבביקורת התנובה הרשמית עמדו 42% מכלל פרות החלב שבארץ זו. סיכומי התנובות הממוצעות לגזעים השונים היו כדלקמן: 4954 ק"ג עם 4.14% שומן בגזע האדום-לבן, 5493 ק"ג עם 4.07% בגזע הפריזי-שבדי, 3662 ק"ג עם 5.90% שומן בגאריסיות ו-4706 ק"ג חלב עם 4.33% שומן באירשייריות-שבדיות. מספר הפרים שנערכו להם מיבחני צאצאים היה 1,601, ומתוך אלה — 494 סיימו באחרונה את מיבחנם. בס"ה בוצעו כמיליון הזרעות ושיעור הבלתי חוזרות אחרי 56 יום, לאחר הזרעה אחת, היה 63.9%. כמעט כל ההזרעות ב-1967 בוצעו בזירמה קפואה בקשיות פלאסטיות.

▲ משקל הלידה הוא בעל חשיבות רבה לגבי קצב גדילה והתפתחות עד לגיל של 12 חודש; באופן מיוחד מתבלט הדבר בעגלים הניזונים באופן אינטנסיבי יותר מאשר העגלות.

גיל ההמלטה של העגלות, שהוקדם בהולנד זה שנים רבות ל-24 חודש, הפחית את משקל-הלידה של שגר המבכירות, לעומת משקל-הלידה של שגר הפרות המבוגרות, ב-5 ק"ג בממוצע; ההפרש במשקל בגיל של 12 חודש עלה, עקב זה, עד 24 ק"ג.

יילודי סתיו היו בהולנד ב-2,5 ק"ג כבדים מיילודי אביב. ההפרש גדל בגיל של שנה עד 48 ק"ג, וזאת — מחמת השוני בתנאי הסביבה (הזנה) בעיקר.